

На краю України: надії та страхи

Бессарабії

Томас де Ваал та Балаж Ярабїк

Стаття, 24 травня, 2018

Велика географічна, культурна та етнічна різноманітність України — і її надбання, і виклик для неї. З часу революції Євромайдану 2014 року держава докладала нових зусиль у сфері державного будівництва з метою залучення регіонів з різним характером та історією до загальнонаціональної спільноти. Регіони країни, про які центр довгий час забував, зараз є об'єктом політичних директив із Києва.

Одним із таких регіонів є Бессарабія, також відома як Буджак.¹ Це найбільш етнічно різноманітна територія країни, а також транзитний маршрут до Румунії та ЄС. Південна Бессарабія — це не розсадник сепаратизму, всупереч страхам [деяких коментаторів](#). Хоча ностальгія за Радянським Союзом висока, а російська — регіональна лінгва франка, політична лояльність щодо Москви слабка. Опитування показують, що у порівнянні з 2014 роком почуття [української громадянської ідентичності](#) зміцнилося.

Дослідження Фонду Карнегі за міжнародний мир, виконане у 2017 році, показує, що центральній владі в Києві, необхідно з особливою делікатністю управляти двома змінами — процесом децентралізації та реформою освіти, якщо вона не хоче спровокувати нестабільність.² За тим, як Київ управляє Бессарабією, уважно спостерігатимуть в інших регіонах країни, таких як Закарпаття та східні частини України, де російська також лінгва франка, а політична довіра до центральної влади залишається низькою.³

Місцева ідентичність

Бессарабія утворює південно-західний кут території України, що лежить між ріками Дністер і Дунай, на північ від якого простягається Молдова, а на захід — Румунія. Нею спочатку правила Османська імперія, а в подальші часи — російські, румунські та радянські правителі, що змінювати одні одних. Бессарабія, спочатку відома в радянські часи як Ізмаїльська область за назвою свого найбільшого міста, була включена в Одеську область у 1954 році та стала частиною незалежної України в 1991 році.

У Бессарабії жодна національна група не утворює більшості, а етнічні українці складають менше половини загальної чисельності населення, яка дорівнює близько 600 тисяч чоловік.⁴ Її інші етнічні групи в основному також є православними християнами різного походження, вони традиційно жили у російсько-османському прикордонні. Значну етнічну групу складають болгари — 129 тисяч за переписом 2001 року, після яких за чисельністю, згідно з оцінками, йдуть молдавани — 78,3 тисяч. Етнічну мозаїку доповнюють групи меншої чисельності: гагаузи (православні християни, які розмовляють тюркською мовою), росіяни-старообрядці, албанці та роми.

Бессарабія — не плавильний казан. Більшість сіл моноетнічні, а частка міжнаціональних шлюбів низька. Різні національні групи працюють у різних галузях економіки. Так, болгари займаються вирощуванням винограду, а росіяни-старообрядці — рибальством. На думку більшості жителів регіону, вони добре співіснують з іншими етнічними групами. Єдиною спільнотою, яка є винятком у цьому відношенні, є роми, які зазнають ворожого ставлення та проявів расизму. У серпні 2016 року ромські сім'ї були [силоміць виселені](#) з села Лоцинівка після вбивства дев'ятирічної дівчинки, в якому звинувачували чоловіка, який є наполовину ромом, наполовину болгарином. Місцева та регіональна влада нічого не робила для захисту громадянських прав ромів, які в результаті були вигнані.

Протистояння та міжетнічна напрута можливі, згідно з динамікою, встановленою дослідниками етнічних конфліктів, такими як Роджерс Брубейкер. Це відбувається не за рахунок якоїсь глибокої ворожнечі серед населення, що спирається на старі історичні образи, а тому, що деякі недобросовісні місцеві лідери можуть використовувати лінії поділу для власних цілей та «кодувати» їх як етнічні. «Селяни не підуть одні проти одних із ножами, конфлікт знаходиться на рівні сільських голів, — зауважив один місцевий журналіст. — Конфлікт створено штучно».

Конфлікт менш імовірний, тому що місцеві жителі проявляють сильне відчуття регіональної бессарабської ідентичності. Цей феномен має скоріше пасивний, ніж активний характер. Він не проявляється в спільних зусиллях щодо створення регіонального самоврядування або процвітаючої економіки. Натомість місцеві жителі різних етнічних груп говорять про спільну боротьбу для захисту від зловмисних сторонніх акторів, що є наслідком довготривалої історії управління регіоном далекими правителями. Один місцевий житель сказав: «Сьогодні тут одна держава, а завтра — інша. Це означає, що ти сьогодні герой, а завтра — зрадник».

Більше як чверть століття після здобуття Україною незалежності Київ все ще далекий для багатьох у Бессарабії. Багато місцевих, особливо люди літнього віку, погано розмовляють українською мовою та не дивляться українське телебачення. В Ізмаїлі, найбільшому місті області, розташованому на берегах Дунаю, респонденти говорили, що отримують більше інформації від сусідніх молдовських та румунських радіостанцій, ніж від українських. Опитування Фонду Карнегі показує, що велика кількість мешканців Бессарабії покладаються на чутки або неперевірені особисті оповідки. Це залишає їх відкритими для дезінформації та маніпулювання зі сторони місцевих засобів масової інформації та політиків, особливо під час виборів.

Економічні чинники займають чільне місце у переліку питань, що спричиняють незадоволення. Незважаючи на те, що цей регіон добре відомий своїми родючими ґрунтами та високоякісними фруктами та овочами, сільськогосподарський сектор останнім часом страждає через брак інвестицій. У Болграді та Ізмаїлі закрилися заводи, а рівень безробіття високий. Як і в сусідній Молдові, люди, особливо жінки працездатного віку, [мігрували](#), щоб виконувати малокваліфіковану роботу в країнах ЄС.

Особливий гнів викликає жахливий стан доріг, хоча нові будівельні проекти дещо пом'якшують ситуацію. Погані, дороги, в тому числі основна магістраль між Одесою та Рені, що веде до Румунії та ЄС, знизили потенціал регіону як транзитного шляху та підвищили витрати на експорт сільськогосподарської продукції. «Це транспортний коридор до Європи, а люди його обминають,» — каже один чиновник в Одесі. Інші відзначають, що аеропорт в Ізмаїлі не функціонує з 2010 року, а залізниця до Болграда більше не придатна для використання.

Ріка Дунай, ще одне потенційне джерело значної економічної вигоди, також використовується недостатньо. Річковий рух українською частиною дельти Дунаю за останні роки знизився, оскільки румунська сторона стала основним міжнародним водним шляхом. Місцевий бізнесмен у Вилковому, розташованому в дельті, підрахував, що нині обсяг річкових перевезень у його місті вдвічі менший, ніж був кілька років тому.

Танкер йде по Дунаю до Чорного моря поблизу старого міста Ізмаїла.

Однак невдоволення Києвом не виливається у поширену лояльність щодо Румунії, іншої колишньої митрополії регіону, розташованої на іншому березі Дунаю. Незважаючи на те, що багато місцевих жителів отримали румунські паспорти, які надають їм громадянство держави ЄС (хоча подвійне громадянство в Україні, строго кажучи, є незаконним), це не означає, що існує громадська підтримка возз'єднання з Румунією. Провокаційна [резолуція](#) парламенту Румунії, прийнята минулого року, про відзначення 27 березня як

національного свята, присвяченого «Дню возз'єднання» в 1918 році нинішньої Української Бессарабії та сучасної Молдови з Румунією, була сприйнята з гнівом в Україні, але не мала відлуння у Бессарабії.

Не багато хто з тих, хто розмовляє румунською в Бессарабії, вважають себе румунами, лояльними до Бухареста. Більша частина називають себе молдаванами, а свою мову — молдовською, що є традиційною самоідентифікацією в Росії та Радянському Союзі, яка пов'язує їх із сусідньою державою Молдовою. Анатолій Фетеску, глава молдовської громади в Україні, розповів авторам, що українські молдавани мають довгий родовід, відмінний від Румунії, та різко критикував Бухарест за недружнє ставлення до України.⁵

Привид сепаратизму

Бессарабія — переважно російськомовна територія, яка все ще пишається російськими імперськими перемогами над османськими ворогами у вісімнадцятому столітті. Під час української революції Євромайдану та першого етапу конфлікту з Росією на сході України в 2014–2015 роках були припущення, що Бессарабію може спіткати доля Криму або Донбасучерез конфлікт або відокремлення. У листопаді 2014 року було опубліковано [АПОПІВІАЬ](#), яка попереджала про небезпеку сепаратистського руху Бессарабії, що міг охопити і Гагаузію в сусідній Молдові.

Це передбачення було явно помилковим, і сепаратизм у Бессарабії обмежився кількома провокаційними епізодами. Дійсно, в квітні 2015 року спроба проголосити Бессарабську Народну Республіку, що складається з дев'яти західних районів Одеської області, зазнала майже комедійного фіаско. Сепаратисти провели лише одну прес-конференцію в ресторані «Монте-Крісто» в Одесі. Ніхто так і не відгукнувся на заклик приєднатися до «Народної ради Бессарабії» (ім'я інтернет-домену якої, аж вже занадто очевидно, було зареєстровано в Москві).

Пізніше глава СБУ [звинуватив](#) Москву у підготовці цієї схеми, заявивши, що були плани підризу мостів у цьому регіоні. Найбільш примітні змовники, такі як журналістка Олена Гліщинська, були заарештовані та затримані, а потім передані Росії в обмін на в'язнів. Більші відомі особи, такі як парламентарій Віталій Барвіненко, який, [як стверджували](#) у [засобах масової інформації](#), інспірував цей проект, залишилися в тіні. Як і в Харківській,

Дніпропетровській та інших областях, цей епізод показав, що Москва сильно переоцінила привабливість свого проєкту Новоросія на півдні та сході України, метою якого було об'єднання регіонів зі значним російськомовним населенням на підтримку Москви та проти нової влади у Києві.

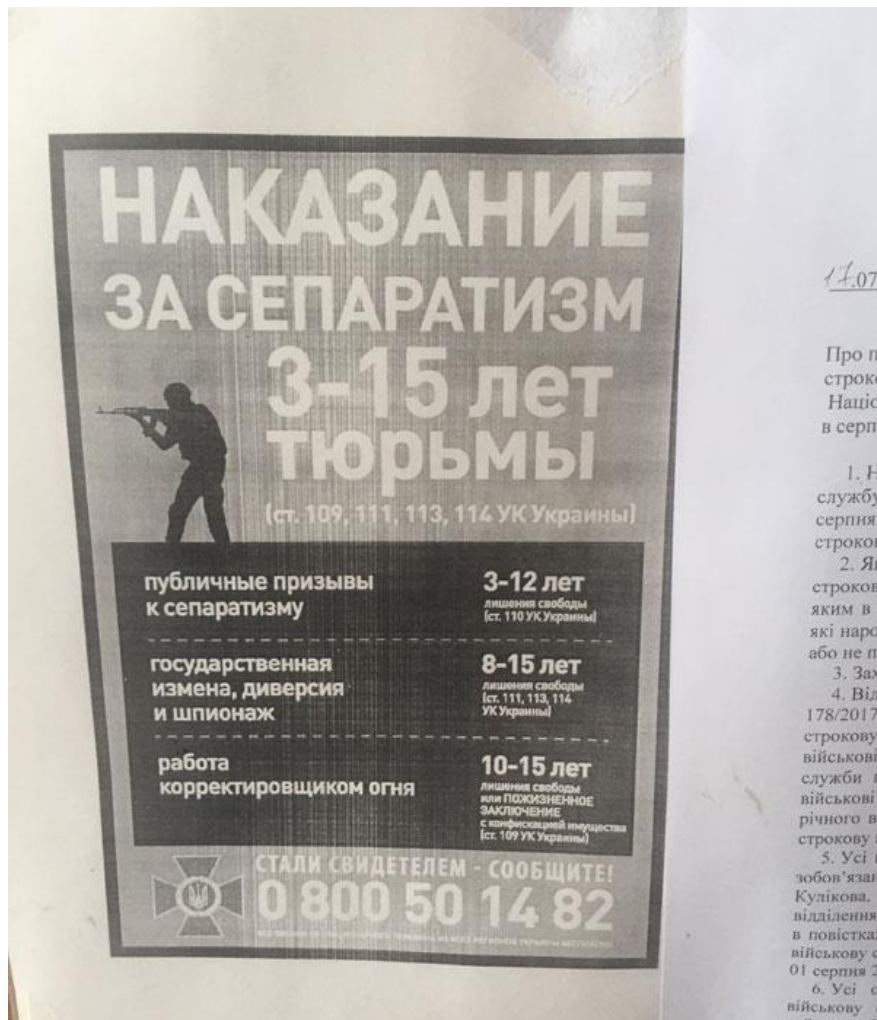
Роком раніше, 2 травня 2014 року, спроба спровокувати насильство в Ізмаїлі, яку, очевидно, підтримувала Росія, провалилася, частково завдяки проявам місцевої солідарності. У той самий день в Одесі конфронтація між прихильниками і противниками Євромайдану закінчилася [трагічним насильством](#), про точні причини якого досі сперечаються. Після того, як проросійські активісти забарикадувалися в Будинку профспілок, деякі активісти Євромайдану почали кидати через вікна «коктейлі Молотова», через що будівля загорілася. Усього загинули 48 осіб, постраждали 200, більшість яких із проросійської сторони. Того вечора на центральній площі Ізмаїла зібралися два невеликих, але агресивно налаштованих натовпи проросійських прихильників та активістів, що підтримують Євромайдан. Проте міський голова Андрій Абрамченко допоміг знизити гостроту ситуації та переконав їх розійтися.

[Репортаж, знятий місцевими журналістами](#), зафіксував, як міський голова закликав обидві групи до спокою, — як видно, успішно, — заявляючи, що вони «ізмаїльчани» та не мають жодних причин битися між собою. Після цього втручання міського голови та через ряд інших причин про Абрамченка в Ізмаїлі з говорять з повагою.

Почуття місцевої солідарності посилює можливість впливу політиків цього регіону на центр. У січні 2015 року, коли наростав конфлікт на сході України, місцеві лідери мобілізували людей проти центрального правління Києва. Місцеві жителі етнічних болгарських сіл Дмитрівка та Кулевча протестували проти спроб призвати молодих чоловіків на службу в армії на сході України. [У відзнятому матеріалі про ці протести](#) видно, що жителі села перекричали місцевого чиновника, який прийшов оголосити призов, закликами «Ні війні!» Але коли влада відступила, протести швидко вгамувалися.

Троє політиків, які представляють Бессарабію у Верховній Раді України, користуються цими важелями влади. Усі ці депутати не мають очевидної ідеологічної приналежності та багато років рухаються між різними українськими політичними партіями. Усі вони — впливові місцеві фігури. У зв'язку з обмеженим фінансуванням з бюджету Одеської області

на потреби етнічних спільнот — наприклад, бюджет передбачає лише тридцять хвилин на тиждень телевізійного мовлення мовами меншин — вони заповнюють цю прогалину, використовуючи свої ресурси для фінансування ділових та культурних проєктів і так забезпечуючи лояльність місцевих громад.

Офіційний український плакат у Бессарабії попереджає про тривалі строки позбавлення волі за «публічні заклики до сепаратизму», «зраду» та інші злочини.

Віталій Барвіненко, бізнесмен та член парламенту від міста Білгород-Дністровський, двічі міняв партійну приналежність, а тепер належить до фракції «Відродження», пов'язаної з одним із провідних олігархів Ігорем Коломойським. Олександр Урбанський представляє місто Ізмаїл. Його брат Анатолій — голова Одеської обласної ради, а їхній батько Ігор — потужний бізнесмен і засновник «Kaalbye», великої судноплавної компанії та експортера зброї.

Найпримітніший із цих трьох депутатів — Антон Кіссе. Етнічний болгарин Кіссе — впливовий бізнесмен, який представляє «Наш край», партію, яка порвала з Опозиційним блоком, пов'язаним з колишнім президентом Віктором Януковичем. Кіссе користується підтримкою болгар у Болградському районі та невеликої гагаузької спільноти. Він піднімає питання про нібито існуючі плани об'єднання Болграда з Ізмаїлом, хоча обласна влада заперечує, що такі плани існують.

З наближенням виборів 2019 року ці мажоритарні члени парламенту, ймовірно, зміцнюватимуть свій вплив на Київ, оскільки президент Петро Порошенко потребує підтримки, щоб [одержати голоси виборців з їхніх округів](#) для свого переобрання.

Тим часом два невідкладні питання загрожують новими неприємностями: примусовий процес об'єднання громад, що є частиною децентралізації, яка проводиться в Україні, та зміни у викладанні мов меншин, що є частиною ширшої реформи освіти.

Небезпеки децентралізації

Упродовж 2017 року в Україні розпочався процес децентралізації. Він передбачає об'єднання менших адміністративно-територіальних одиниць у нові територіальні громади на добровільній основі. Нові громади отримують нові значні бюджетні ресурси з центру, з правом будувати дороги, управляти установами охорони здоров'я та школами. В основному цей процес вважали успішним через те, що органи місцевого самоврядування отримали повноваження приймати власні рішення.

В Одеській області, де ставилася мета поступово сформувати сімдесят п'ять–вісімдесят громад, процес просувався повільніше. На кінець 2017 року в області було створено лише двадцять п'ять нових громад, переважно на її півночі. У Бессарабії їх було сформовано дуже мало.

Три особливості Бессарабії зробили процес злиття проблематичним. У Бессарабії є великі села, багато з яких налічують 4 тисячі жителів або більше, і більшість з них вже мають школи, дитячі садки та заклади охорони здоров'я. Зараз вони фактично ризикують втратити їх у процесі злиття з сусідніми поселеннями. На практиці цей процес сприймається в цьому регіоні як процес рецентралізації. По-друге, сусідні села часто

населюються різними етнічними групами, а це означає, що якщо вони об'єднуються в одну нову територіальну одиницю, одне село може стати новим центром території та мати школу або поліклініку. Це може викликати образи у відносинах між різними етнічними групами. «Багато людей побоюються, що чотири села об'єднають, і одне стане центром,» — сказав представник гагаузької громади. Нарешті, погані дороги Бессарабії означають, що місцевим жителям доведеться здійснювати довгі поїздки до установ і закладів, які сьогодні знаходяться за їхнім порогом. «Потрібно було робити інакше — спершу інфраструктура, а потім нові громади,» — стверджував один із місцевих сільських голів.

Прикладом є село Утконосівка, де живуть переважно молдавани, та сусіднє село Кам'янка з переважно болгарським населенням. Ці два села стимулюють до об'єднання в одну нову спільноту, але ні одному, ні іншому не надають переваги при визначенні центру нової громади. Обидва села великі та досить процвітаючі, мають власні школи та дитячі садки та не бачать причин ділитися ресурсами із сусідом. Існує також опозиція в селі Саф'яни проти приєднання до іншої нової громади. Один житель села сказав, що вони можуть погодитися на об'єднання із сусіднім Ізмаїлом, але цього поки що не пропонують.

У третьому випадку невелике місто Вилкове у дельті Дунаю вітало створення нової громади. Її було сформовано в жовтні 2017 року з Вилкового та навколишніх сіл. За місяць до того тодішній мера міста Матвій Іванов сказав у інтерв'ю, що існує чітке економічне зацікавлення у створенні нової громади, окремо від міста Кілія, якому місто було раніше підпорядковане. Бюджет Вилкового мав збільшитися з 5,6 млн. до 27 млн. гривень завдяки набутій новій можливості підвищувати податки на пальне та отримувати більш значну частину інших податків.⁶

Ці різноманітні випадки свідчать, що у Бессарабії децентралізацію та злиття вітають лише там, де для цього є виразний економічний інтерес, як у випадку з Вилковим. У багатьох місцях сільські голови чинять сильний опір процесу, який, як вони стверджують, не відповідає місцевим потребам.

Місцеві жителі у фокус-групах, проведених для дослідження Фонду Карнегі, заявляли, що громадськість не отримувала чітких повідомлень від центрального уряду. «Держава не працює; тут немає структур, і це проблема держави, — сказав один учасник фокус-

групи. — Засоби масової інформації повинні постійно розповідати про позитивне значення та успішні приклади об'єднання, але цього не відбувається». Місцеві політики майже безпрограшно використовують цей скептицизм у своїх інтересах. Вони побоюються, що децентралізація підірве їхню майже безроздільну економічну та політичну владу в регіоні.

Невизначеність ускладнюється браком інформації про те, що станеться, коли добровільне об'єднання завершиться в 2018 році. Місцеві жителі стурбовані тим, що міста і села, які не погодились на цей процес, примусять до реструктуризації.

Занепокоєння освітою

Друге суперечливе питання у середовищі етнічних спільнот Бессарабії — це новий закон про реформу освіти в Україні, який Порошенко підписав 25 вересня 2017 року.

Більша частина закону не викликає проблемних питань. Суперечності зосереджені у статті 7, яка на пізньому етапі була змінена групою парламентаріїв без публічних консультацій. Вона передбачає, що в середніх школах більшість предметів повинні вивчатися українською мовою, тоді як одна або декілька дисциплін [можуть викладатися](#) офіційними мовами ЄС.

Ця зміна викликала гостру критику не тільки зі сторони Росії (російська мова є другою найпоширенішою мовою в Україні, зі значними відривом від інших мов), але й зі сторони західних сусідів України, особливо Угорщини та Румунії. Виконуючи власну національну програму, новий уряд Угорщини навіть посилався на цей закон як на причину [блокування засідань](#) Комісії Україна-НАТО.

Підпис: Двоє дітей з гагаузької меншини Бессарабії на йдуть додому зі школи, проходячи повз статуї Володимира Леніна в селі Виноградівка біля міста Болград.

Мовні права та особливо статус російської мови були полем політичних битв в Україні з часу проголошення незалежності. Закон 2011 року, який надав російській мові статус регіональної, був непопулярний у Західній Україні. Новий закон скасовує це і надає українській мові пріоритет як державній мові всіх шкіл. Інші мови можна використовувати для навчання в початкових школах, але їх використання в середніх школах обмежується.

Стаття 7 проводить різницю між трьома групами меншин. «Корінним народам України» гарантується право на освіту з усіх предметів рідною мовою протягом всього навчання у школі. Це, очевидно, стосується кримських татар, а в контексті Бессарабії, можливо, гагаузів. (Один співрозмовник-гагауз, опитаний у вересні 2017 року, не знав про ці відмінності й сказав, що батьки-гагаузи стурбовані новим законом.) Друга категорія — ті, хто розмовляє офіційними мовами ЄС, яка охоплює болгар і румун Бессарабії. Вони можуть продовжувати здобувати принаймні частину середньої освіти рідною мовою.

Третю групу складають ті, хто розмовляє мовами інших меншин, з яких найбільшу вагу мають ті, хто розмовляє російською. Вони зможуть вивчати свою рідну мову як окремий предмет у загальноосвітній школі, а всім іншим предметам навчають українською мовою.⁷ Схоже, що саме російська мова була основною політичною метою поспіхом підготовленої статті 7, а проблемам інших меншин було приділено мало уваги. Це, швидше за все, і буде основним полем битви з приводу нового закону, особливо на сході України, але також і в російськомовних районах Одеської області, таких як Бессарабія.

Венеціанська комісія Ради Європи винесла [рішення](#) щодо статті 7 закону (тільки після прийняття закону, що є незвичайним), яке починається тим, що цілком законно, що Україна шукає нових шляхів зміцнення статусу своєї державної мови; але далі заявляється, що новий закон має багато «невизначеностей», що зниження російської мови «становить нерівне ставлення», і що внутрішня та міжнародна критика була «виправданою».

У висновку Венеціанської комісії зазначено: «[Зміни] можуть призвести до істотного зменшення можливостей, що надаються особам, які належать до національних меншин, для їх навчання їхніми мовами, що призведе до непропорційного втручання в існуючі права осіб, які належать до національних меншин». У рішенні сказано, що наслідки цього може бути пом'якшено лише через кілька неоднозначностей у тексті закону.

У Бессарабії громади меншин були погано поінформовані про новий закон про реформу освіти та були стурбовані тим, що чули. Більшість співрозмовників наполягали, що вони хочуть, щоб їхні діти знали українську мову, щоб мати можливість здобути вищу освіту або отримати роботу на державній службі. «Ми повинні були запровадити українську мову як національну мову з проголошення незалежності,» — сказав один місцевий чиновник. Але вони також вказують на нестачу професійних можливостей (недостатньо

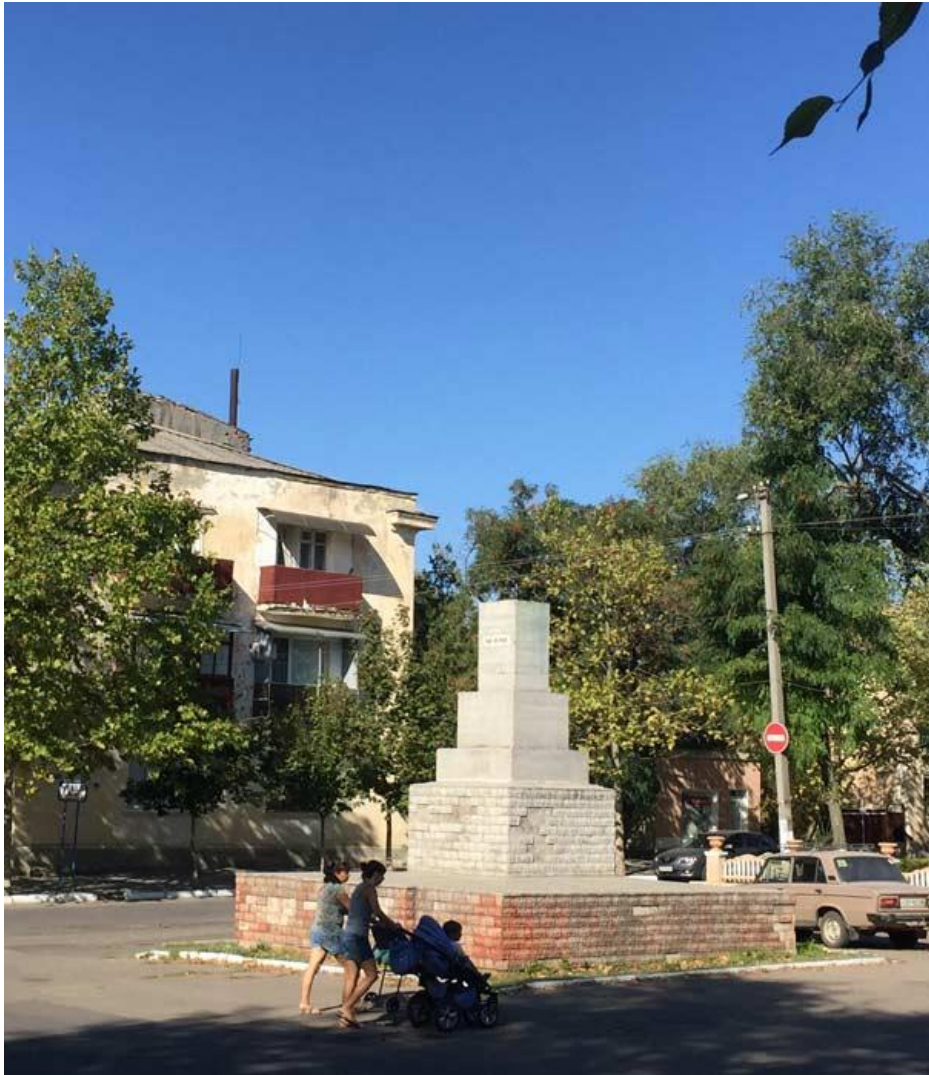
кваліфікованих українських вчителів на місцях для забезпечення викладання всіх предметів) та погану інфраструктуру (застарілі школи та неякісне обладнання), що зробить швидкий перехід до повного навчання українською мовою нездійсненним.

Якщо будуть небажані політичні наслідки цих змін, то вони, швидше за все, матимуть місце внаслідок зниження статусу російської мови, традиційної лінгва франка регіону. Як повідомляв Фонд «Русскій мір», [російський парламент назвав цей закон](#) актом «етноциду», а російський парламентарій Вячеслав Ніконов зловісно [сказав](#): «Цілком очевидно, що російськомовні громадяни України так або інакше відстоюватимуть своє право говорити рідною мовою». У Бессарабії один із місцевих у фокус-групі попередив: «Якщо закон не скасують і запровадять у наступному році, виникнуть проблеми». Інший сказав: «Якщо вони намагатимуться натиснути на нас силою, будуть негативні наслідки».

Висновки

Багато проблем Бессарабії є загальновідомими проблемами України. До них відносяться нехтування економічними питаннями, неналежне використання ресурсів, непропорційний вплив місцевих баронів, які мають власні бізнесові інтереси, та брак комунікації між центром та регіонами.

Інші проблеми є специфічними для цього регіону. Сепаратизм тут є химерою — надмірна реакція українських націоналістів на продовження використання у Бессарабії російської мови та економічні зв'язки з Росією може бути більш небезпечною, ніж відкрита підтримка зі сторони Москви. Проблема полягає в тому, що місцеві жителі відчують вплив Києва у негативному сенсі — він проявляється як систематичне нехтування. «Ми не відчуваємо впливу Румунії, або Росії, або України,» — сказав один із співрозмовників-болгар у Болграді.⁸

Підпис: Порожній постамент, на якому колись стояв пам'ятник Леніну в центрі міста Болград.

Процес децентралізації широко вітають в Україні, оскільки збільшилися місцеві бюджети на охорону здоров'я та інфраструктуру. Специфічний контекст Бессарабії означає, що децентралізацію розглядають із набагато більшою підозрою, а це вказує, що єдиний формат для об'єднання громад не працює скрізь і може викликати напруженість на місцях.

У Бессарабії різко відчувається проблема навчання мовами меншин у школах, як це відбувається в угорськомовних районах Закарпаття та частині російськомовної східної України. Тут вирішальне значення мають часові рамки. Місцеві жителі кажуть, що в принципі вони задоволені переходом своїх дітей на викладання українською мовою, якщо це відбувається упродовж тривалого періоду. Але, як зазначала Венеціанська комісія, «короткий термін [на вересень 2020 року] для впровадження нових правил викликає серйозні занепокоєння щодо якості освіти».

Більшість людей в Бессарабії наполягають на тому, що ризик прямого конфлікту низький. Один учасник фокус-групи сказав: «Усі живуть собі мирно в селах, знають свої межі. А проблема виникає, коли реформи нав'язують згори». Це попередження про те, що незграбна реалізація центральною владою реформ децентралізації та освіти може викликати опір. Ці проблемні питання вже використовуються у власних інтересах місцевими політиками, які де-факто хазяйнують у своїх вотчинах на місцях.

Що станеться, коли Київ намагатиметься поширити свій пост-євромайданний порядок денний державного будівництва на ці регіони, про які досі переважно забували, — і тут, в Бессарабії, і деінде в Україні? Один із коментаторів в Одесі заявив, що Бессарабія зазвичай прагне жити за «загальним законом», але тлумачить державну практику та закони відповідно до власних цілей та ігнорує, де можна, державні директиви. Упродовж багатьох років місцеві жителі відточували цю тактику, щоб пережити правління далеких столиць.

Проте ігнорування державних реформ — це не політичний рецепт демократії. Бессарабія потребує більшої, а не меншої уваги центральної влади, але з урахуванням місцевої специфіки. Регіон з родючими сільськогосподарськими землями, який межує з Чорним морем, Дунаєм та ЄС, Бессарабія має великий, але недостатньо використаний економічний потенціал. Її етнічне розмаїття має бути джерелом гордості, а не занепокоєння. Цільові інвестиції є частиною рішення. Центральній владі слід більше працювати над тим, щоб спрямувати фінансування до малих фермерських господарств регіону, які борються за виживання, у партнерстві з ЄС, який інвестував у інфраструктурні проекти, такі як автомагістраль Одеса–Рені. Але потрібні не тільки гроші. Увесь потенціал Бессарабії можна реалізувати, а труднощів — уникнути, завдяки набагато кращій взаємодії між Києвом та цим регіоном, який все ще відчуває себе напівзабутим на краю нової України.

Примітки

¹ Назва “Бесарабія” вживається щодо різних географічних зон, що може викликати плутанину. Для румунів, це назва за звичай використовується для окреслення значно ширшої території, що включає сучасну Республіку Молдова та частини східної Румунії. У Молдові чи Україні розуміння, чим є Бесарабія, є відмінним. Для мети цієї статті, назва “Бесарабія” вживається так, як її розуміють українці, лише на позначення українського регіону.

² Дослідження для цієї статті базуються на результатах двох фокус-груп у містах Болград та Ізмаїл, які проводили одеські науковці Юлія Сербіна та Тетяна Кривошея в серпні 2017 року, а також на двох поїздках авторів до регіону в 2017 році.

³ У цій статті [в її тексті англійською мовою — примітка перекладача] використовуються загальновживані назви міст і сіл України, за винятком назв Києва та Одеси, які зберегли своє традиційне написання англійською мовою.

⁴ Вказані цифри запозичені з останніх доступних даних перепису 2001 року та можуть бути застарілими.

⁵ Проведення інтерв'ю в Одесі, вересень 2017 року.

⁶ Згодом Іванов після скандальної кампанії зазнав поразки на виборах 29 жовтня і не став головою нової громади.

⁷ У світлі цього закону молдаване опиняються в своєрідній ситуації. Формально вони належать до третьої категорії, але, оскільки молдовська мова майже така сама, як румунська, вони зможуть отримати навчання румунською мовою, яка є «мовою ЄС».

⁸ За збігом обставин, Болград є місцем народження президента Петра Порошенка, але ніхто з наших співрозмовників не говорив про нього позитивно. Кажуть, що президент не відвідував ці місця в останні роки та не інвестував у місцеву економіку.